

копійок, і в результаті на ринку виявився надлишок валюти. Можливості Нацбанку по утриманню курсу обмежені, і на курс гривні будуть впливати виконання бюджету, дотримання параметрів дефіциту і боргу, обслуговування державного та корпоративного боргу, динаміка зовнішньоторговельного балансу, рівень іноземних інвестицій у країну у 2011р. Тому необхідною є злагоджена валютно-курсова політика у поєднанні з виваженою економічною політикою держави.

Висновки. Валютний курс є одним із факторів макрофінансової нестабільності в Україні, тому потрібним є запровадження ефективних антикризових заходів у цій сфері. Дестабілізаційні тенденції у валютно-фінансовій сфері України мають об'єктивне системне підґрунтя. Саме це і засвідчує необхідність комплексності підходів антикризової політики, які мають не лише протидіяти поточним ознакам нестабільності, але й забезпечувати необхідні зрушення в цій сфері економіки. Валютний курс є вагомим компонентом економічної безпеки, зокрема її фінансової складової. Тому нагальним для Нацбанку є формування розгалуженої мережі оперативних заходів валютного регулювання, що буде здатна сформувати антикризову стійкість національної грошової одиниці.

Джерела та література:

1. Статистика : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Кораблин С. Валютний курс гривни: некоторые эффекты и ограничения / С. Кораблин // Экономика Украины. – 2010. – № 4. – С. 76-86.
3. Національний Банк України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>
4. Нідзельська І. А. Валютна політика: основні етапи та особливості її реалізації в Україні / І. А. Нідзельська // Банківська справа. – 2009. – № 4. – С. 12-18.
5. Бутко В. Валютные качели в исполнении Нацбанка / В. Бутко // Фондовый рынок. – 2009. – № 38. – С. 12-14.
6. Forex : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forexclub.ua>
7. Нідзельська І. А. Вплив валютного регулювання на розвиток вітчизняної економіки / І. А. Нідзельська // Фінанси України. – 2010. – № 2. – С. 83-88.

Квасницька Р.С., Суцук Г.С.

УДК 336

СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ БАНКУ

Постановка проблеми. В умовах функціонування ринкової економіки прибуток виступає основною метою діяльності суб'єктів фінансового ринку, тому визначення суті прибутку та механізму його управління є необхідною передумовою розвитку економіки країни. Зростання динамічності економічних відносин і глибинна трансформація їх внутрішньої природи, підвищення ролі інноваційного чинника у забезпеченні конкурентоспроможності та довгострокової результативності діяльності банків визначають необхідність переосмислення аналітичного інструментарію управління результативністю діяльності сучасного банку. Значна роль прибутку в розвитку банку, в забезпеченні інтересів його власників і персоналу визначає необхідність ефективного і безперервного управління ним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок здійснений у вивчення питань, пов'язаних із механізмом управління прибутком здійснили такі вітчизняні та закордонні автори як М.Д. Білик, І.А. Бланк, Ю.В. Богатін, Л.М. Пронський, В.П. Савчук, В.А. Швандар, В.М. Шелудько, О.В. Васюренко, А.О.Єпіфанов, Н.Г.Маслак, С.М. Козьменко, О.М. Колодізев, А.А. Мещеряков, Л.О. Примостка, І.В. Сало, Дж. Сінкі, Н. Бакстер, У. Бреддік, М.М. Єрмошенко, З.І. Щибиволок, В.М. Кочетков, О.В. Омельченко, Г.С. Панова.

Вирішення проблем теорії та практики управління прибутком підприємств обумовило високий ступінь узагальнення досліджуваних питань. Окремі теоретичні положення та висновки даних наукових досліджень можуть бути застосовані до банків. Однак такий підхід до вирішення проблеми не дозволяє досягати необхідного для практичного застосування в банку рівня конкретизації досліджуваних питань. Водночас у даних джерелах привертає увагу відсутність комплексного підходу до побудови механізму управління прибутком банку. Дане питання або взагалі не розглядається, або розглядаються поверхово як дещо другорядне щодо фінансового менеджменту.

Метою статті є висвітлення теоретичних підходів до поняття «управління прибутком банку», а також виокремлення мети, завдань та елементів механізму управління прибутком банку в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Прибуток комерційного банку є внутрішнім джерелом його розвитку, а його розмір безпосередньо залежить від рівня організації фінансового менеджменту, що базується на кваліфікованій оцінці ступеня ризику при проведенні окремих банківських операцій. Тому від ефективного управління прибутком безпосередньо залежать ефективність роботи банку, захист капіталу від «розмивання», скорочення втрат у процесі його діяльності.

Визначення «управління прибутком банку» економісти наводять по-різному. І.О. Поддєрьогін дає таке визначення: «Управління прибутком банку можна охарактеризувати як формалізовану сукупність критеріїв прийняття управлінських фінансових рішень щодо управління прибутком банку, дотримання яких забезпечує виконання завдань та досягнення цілей, визначених корпоративною стратегією банку» [1, с.130].

На думку І.А. Бланка, управління прибутком являє собою процес розробки і прийняття управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу і використання [2, с.48]. Аналогічної точки зору притримується і В.В. Худа: «Управління прибутком являє собою цілеспрямований, систематичний процес підготовки, оцінки, відбору та реалізації альтернативних управлінських рішень з усіх питань його формування, розподілу та використання на конкретному ... підприємстві» [3, с.9].

Перевагою даного визначення є визначення об'єкта управління, яке можна доповнити таким визначенням В.П. Савчука: «Управление прибылью подразумевает такие воздействия на факторы финансово-хозяйственной деятельности, которые способствовали бы, во-первых, повышению доходов и, во-вторых, снижению расходов» [4, с.132].

Узагальнюючи вищенаведене, можна зробити висновок про те, що прибуток – це не безпосередній об'єкт управління, оскільки його абсолютна величина є результируючим показником і безпосередньо залежить від зміни абсолютних величини інших фінансових показників діяльності суб'єкта господарювання – його доходів та затрат.

О.О. Рибалка визначає управління прибутком банку як «складний багатофункціональний механізм, який складається з окремих елементів, тісно пов'язаних між собою» [5, с.163]. На нашу думку, дане визначення є неповним, оскільки автором не зазначено, які саме елементи включаються до складу даного механізму.

Більш повне визначення, на нашу думку запропоновано К.Г. Заровим, який сутність управління прибутком банку формулює у такий спосіб: «Управління прибутком банку – це система підходів, методів та інструментів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із процесами обґрунтування різних напрямків вкладення та використання ресурсів банку для досягнення головної мети управління банком у рамках ефективної повномасштабної банківської діяльності протягом тривалого часового інтервалу. При цьому слід зазначити, що досягнення головної мети протягом тривалого часового інтервалу можливе лише при належному контролі» [6, с.6].

Схоже визначення наводить Є.Ю. Ткаченко: «...моделлю управління прибутком суб'єкта господарювання необхідно вважати сукупність фінансово-правових та організаційно-технічних механізмів, прийомів прогнозування, планування та контролю затрат і доходів підприємства з метою забезпечення підтримання прийнятого рівня рентабельності діяльності суб'єкта господарювання у довгостроковій перспективі, а також досягнення інших цілей, визначених корпоративною стратегією» [7, с.216].

Н.П. Радковська сутність управління прибутком формує таким чином: «Управління прибутком комерційного банку являє собою складний багатофункціональний механізм, що складається з окремих ланок, тісно пов'язаних між собою, до яких відноситься визначення підрозділів банку, що беруть участь у процесі управління прибутком; планування доходів, витрат і прибутку банку; застосування способів оцінки рівня прибутковості банківської діяльності; визначення методів поточного регулювання прибутку» [8, с.22].

Отже, в більшості визначень особливе місце приділяється організації управління. Це обумовлено тим, що в умовах переходу до ринку сфера організації управління прибутком значно розширюється. Тепер вона розглядається не тільки всередині системи, але і при взаємодії банку з зовнішнім середовищем.

Ефективне управління прибутком передбачає побудову в банку відповідних організаційно-методичних систем забезпечення цього управління, знання основних механізмів формування прибутку, використання сучасних методів його аналізу і планування. Забезпечення ефективного управління прибутком банку обумовлює ряд вимог до цього процесу:

- інтегрованість із загальною системою управління банком. Управлінське рішення, яке приймається у будь-якій сфері діяльності банку прямо або опосередковано впливає на прибуток. Це визначає необхідність органічної інтегрованості системи управління прибутком із загальною системою управління банком;

- комплексний характер формування управлінських рішень. Всі управлінські рішення у сфері формування і використання прибутку взаємозалежні та здійснюють прямий або непрямий вплив на кінцеві результати управління прибутком;

- високий динамізм управління. Навіть найбільш ефективні управлінські рішення у сфері формування та використання прибутку, розроблені та реалізовані у банку протягом попереднього періоду, не завжди можуть використовуватися на наступних етапах його діяльності;

- багатоваріантність підходів до розробки окремих управлінських рішень. Реалізація цієї вимоги передбачає, що підготовка кожного управлінського рішення у сфері формування, розподілу та використання прибутку повинна враховувати альтернативні варіанти дій. При наявності альтернативних проектів управлінських рішень їх вибір для реалізації повинен здійснюватися на основі системи критеріїв, які визначають політику управління прибутком банку. Такі критерії банк визначає самостійно.

- орієнтованість на стратегічні цілі банку. Якими б прибутковими не здавалися ті чи інші проекти управлінських рішень у поточному періоді, якщо вони вступають у протиріччя з місією (головною метою діяльності) банку, стратегічними напрямками його розвитку, руйнують економічну базу формування високих прибутків в майбутньому періоді, вони повинні бути відхилені.

З урахуванням змісту процесу управління прибутком та вимог, що висуваються до нього, формуються його цілі та завдання. Головною метою управління прибутком є забезпечення максимізації добробуту засновників та учасників банку в поточному періоді та на перспективу.

Виходячи з цієї мети, система управління прибутком повинна вирішувати такі основні завдання [9, с.27] (рис. 1):

- забезпечення максимізації розміру прибутку, що формується, відповідно до ресурсного потенціалу банку і ринкової кон'юнктури. Це завдання реалізується шляхом оптимізації ресурсів банку і забезпечення

їх ефективного використання. Основними обмеженнями розміру прибутку є максимально можливий рівень використання ресурсного потенціалу;

- забезпечення оптимальної пропорції між рівнем прибутку і допустимим рівнем ризику. Між цими показниками існує прямо пропорційний зв'язок. З урахуванням ставлення менеджерів до ризиків формується їх допустимий рівень, що визначає агресивну, помірковану або консервативну політику здійснення тих чи інших видів діяльності або проведення окремих операцій. Виходячи із заданого рівня ризику, в процесі управління повинен бути максимізований і відповідний рівень прибутку;

- забезпечення високої якості прибутку, що формується. В процесі формування прибутку банку в першу чергу повинні бути реалізовані резерви його зростання за рахунок операційної діяльності;

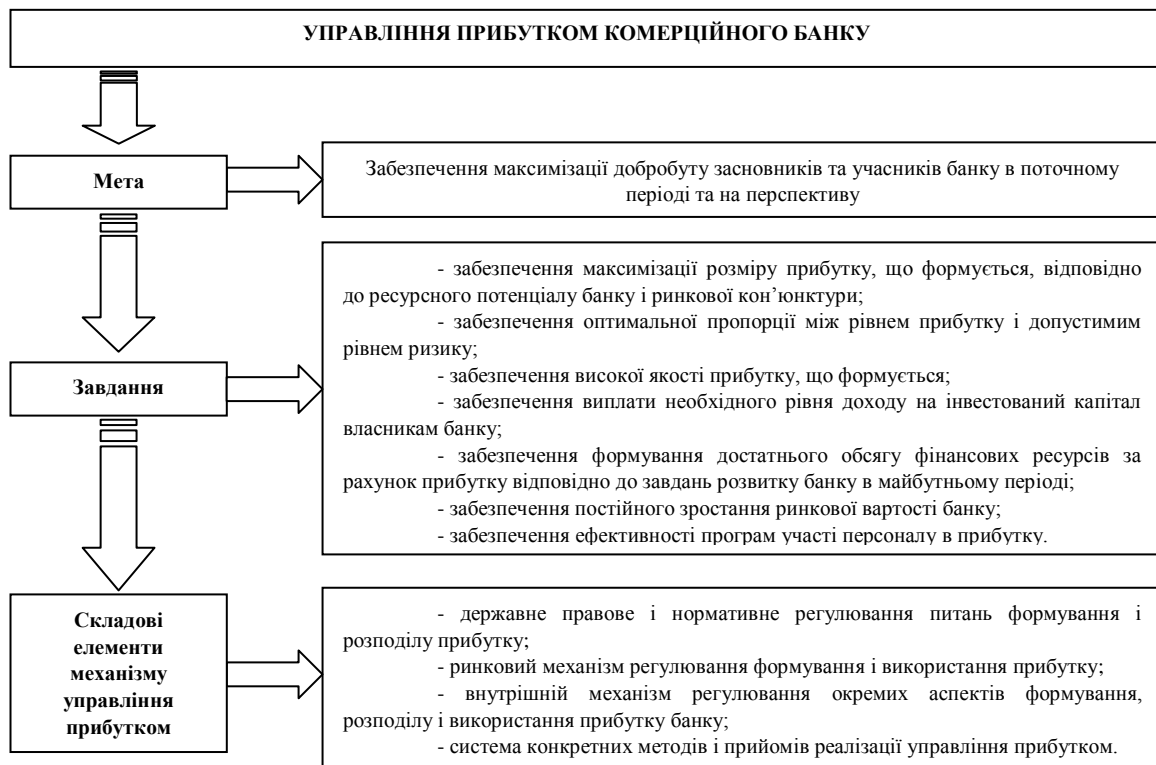
- забезпечення виплати необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам банку. Цей рівень при успішній діяльності банку повинен бути не нижчим від середньої норми прибутковості на ринку капіталу, а при необхідності відшкодовувати підвищений підприємницький ризик та інфляційні втрати;

- забезпечення формування достатнього обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань розвитку банку в майбутньому періоді. Прибуток є одним з основних внутрішніх джерел формування фінансових ресурсів банку, тому його розмір визначає потенційну можливість створення загальних фондів та резервів;

- забезпечення постійного зростання ринкової вартості банку. Це завдання покликане забезпечувати максимізацію добробуту засновників та учасників банку на перспективу. Темпи зростання ринкової вартості значною мірою визначаються рівнем капіталізації прибутку, отриманого банком у звітному періоді. Кожен банк, виходячи з умов і завдань діяльності, самостійно визначає систему критеріїв оптимізації розподілу прибутку на частину, що капіталізується, та частину, що споживається;

- забезпечення ефективності програм участі персоналу в прибутку. Програми участі персоналу в прибутку покликані гармонізувати інтереси власників банку і найманих працівників, повинні, з одного боку, ефективно стимулювати трудовий внесок цих працівників у формування прибутку, а з іншого – забезпечувати достатній рівень їх соціального захисту, який держава в сучасних умовах повністю забезпечувати не в змозі.

Всі вищезазгадані завдання управління прибутком тісно пов'язані між собою, хоча окремі з них і мають різноспрямованість, тому в процесі управління прибутком окремі завдання повинні бути оптимізовані між собою.

Рис. 1. Мета, завдання та механізм управління прибутком комерційного банку

Процес управління прибутком базується також на певному механізмі. До структури механізму управління прибутком входять такі елементи [9, с.29]:

- державне правове і нормативне регулювання питань формування і розподілу прибутку. Прийняття законів та інших нормативних актів, що регулюють формування і розподіл прибутку, є одним з напрямків економічної політики держави. Законодавчі і нормативні основи цієї політики регулюють створення і розподіл прибутку в різних формах. До основних форм належать: податкове регулювання; регулювання

механізму амортизації основних фондів і нематеріальних активів; регулювання розмірів відрахувань прибутку в резервні фонди; регулювання мінімальних розмірів заробітної плати та ін.;

- ринковий механізм регулювання формування і використання прибутку. Попит та пропозиція на фінансовому ринку формують розмір відсоткової ставки за кредитами і депозитами, прибутковість окремих цінних паперів, середню норму прибутковості капіталу та ін.

В міру поглиблення ринкових відносин роль ринкового механізму регулювання формування і використання прибутку банку буде зростати;

- внутрішній механізм регулювання окремих аспектів формування, розподілу і використання прибутку банку. Механізм такого регулювання формується в рамках самого банку, відповідно регламентуючи ті або інші оперативні управлінські рішення з питань формування, розподілу і використання прибутку. Так, ряд цих аспектів може регламентуватися вимогами статуту банку. Окремі аспекти регулюються цільовою політикою управління прибутком, сформованою у банку;

- система конкретних методів і прийомів реалізації управління прибутком. У процесі аналізу, планування і контролю за формуванням і використанням прибутку використовуються методи, за допомогою яких досягаються необхідні результати. До основних методів відносяться такі: техніко-економічних розрахунків, балансовий, економіко-статистичні, економіко-математичні та ін.

Отже, необхідно підкреслити, що ефективний механізм управління прибутком банку дозволяє в повному обсязі реалізувати цілі і завдання, що стоять перед ним, сприяє результативному здійсненню функцій цього управління.

Висновки. Підбиваючи підсумки, зазначимо, що в умовах ринкової економіки управління прибутком та забезпечення рентабельної діяльності - це необхідні чинники існування будь-якого суб'єкта підприємництва. Прибуток характеризує стійкість кредитної установи, а ефективне управління прибутком забезпечить створення адекватних резервних фондів, стимулювання персоналу і керівництва до розширення та вдосконалення операцій, скорочення витрат і підвищення якості послуг, що надаються.

Джерела та література:

1. Поддєрьогін І. О. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. / І. О. Поддєрьогін. – К. : Ника-Центр, 2001. – 678 с.
2. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1998. – 544 с.
3. Худа В. В. Управління прибутком торговельних підприємств : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.04 // В. В. Худа. – К. : Київ, 2007. – 22 с.
4. Савчук В. П. Управление прибылью и бюджетирование / В. П. Савчук. – 2-е изд. – М. : БИНОМ, Лаборатория знаний, 2007. – 432 с.
5. Рибалка О. О. Підходи до управління прибутком банку / О. О. Рибалка // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 11. – С. 161-165.
6. Заров К. Г. Обобщенный анализ возможностей повышения прибыли коммерческого предприятия / К. Г. Заров // Финансовый менеджмент. – 2008. – № 1. – С. 3-9.
7. Ткаченко Є. Ю. Система управління прибутком підприємства / Є. Ю. Ткаченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2006. – № 3. – С. 214-220.
8. Радковская Н. П. Методологические подходы к управлению прибылью коммерческого банка / Н. П. Радковская // Банковский менеджмент. – 2006. – № 1. – С. 20-25.
9. Криклій О. А. Управління прибутком банку : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак; Україн. акад. банк. справи, Нац. банк України. – Суми, 2008. – 135 с.

Кирик О.Г.

УДК 336.73

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Дана стаття присвячена дослідженню забезпечення зростання прибутковості банків України на основі вивчення груп доходів і витрат та врахування стратегічних концепцій розвитку фінансових установ.

Напрямам підвищення прибутковості діяльності банків та стратегії їхнього розвитку присвячені роботи Герасимовича А.М., Ключко Л.А., Дребота Н.П., Борисова А., Цветкової І., Казарезова А.Я., Матвієнко С.В., Шпака Л.О. та інших науковців.

До основних питань, що потребують аналізу та яким присвячена стаття, належать наступні.

- Можливі стратегії розвитку банків з точки зору забезпечення визначеного рівня прибутковості.
- Тенденції зміни основних груп доходів і витрат українських банків (у тому числі перших десяти) та їх вплив на формування чистого прибутку/збитку банків.
- Порівняльний аналіз фінансових результатів банків-лідерів першої групи, з точки зору основних складових їхнього формування.
- Визначення статей доходів та витрат, які доцільно оптимізувати, з метою зростання фінансових результатів банку (у тому числі, в довгостроковій перспективі).
- Формулювання основних напрямків підвищення прибутковості банків України на основі змін у банківських процесах/ продуктах /.

Метою статті є визначення резервів зростання прибутку банків та шляхів їх використання для забезпечення розвитку банківського сектору України.